

Základní škola a mateřská škola Řečany nad Labem, okres Pardubice

Preventivní program

školní rok 2019/2020

Vypracovala:

Mgr. Marcela Banková, metodik prevence

dne: 23. 09. 2019

schváleno pedagogickou radou dne: 09. 10. 2019

Úvod

Primární prevence rizikového chování je nedílnou součástí výchovy a výuky na naší základní škole. Základním principem strategie prevence rizikového chování u žáků je výchova ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti.

Cílem preventivního programu je zabránit výskytu rizikového chování, nebo co nejvíce omezit škody působené jeho výskytem mezi žáky.

Preventivní program na školní rok 2019/2020 navazuje na programy z předešlých let a je koncipován jako soustavný a dlouhodobý pro menší počet žáků – třídu, je zpracován vždy na jeden školní rok metodikem prevence a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy.

Primární prevence rizikového chování se stala již nedílnou součástí výchovy a výuky na naší základní škole, i když hranice školy do značné míry přesahuje. Primární prevenci chápeme jako prostředek, kterým dětem naznačíme, jak zaujímat postoje a názory, jak argumentovat a diskutovat, jak se nebát slušně říci svůj názor, jak se nebát říci NE, jak si užít volný čas, jak pochopit sám sebe, jak poznat ostatní, jak hledat ty správné lidi a kamarády a být správným kamarádem i člověkem, jak jít tou správnou cestou. Přitom je třeba ponechat, ale i rozvíjet dětem jejich spontánnost, zvědavost, hru a radost a na straně druhé je připravit na různá úskalí zdravého a šťastného způsobu života.

Cílem preventivního programu je tedy taková osobnost žáka, která bude „na svůj věk“ natolik zralá, že dokáže na problém ukázat, zkoumat ho, ptát se, srovnávat a pochopit ho, která bude schopna učinit rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví a umět nakládat se svým volným časem.

Charakteristika školy

Naše škola patří k menším venkovským školám, kterou navštěvují žáci z Řečan nad Labem a okolních obcí. Děti tráví většinu času v obci, pouze malá část dojíždí do různých kroužků např. do Přelouče. I proto je třeba nabídnout mimo jiné žákům dostatek volnočasových aktivit. Tady mají důležitou úlohu i organizace v obci, zejména TJ Sokol Řečany nad Labem, SK Řečany nad Labem, Aikido Club Řečany nad Labem, Český rybářský svaz Řečany nad Labem a Sdružení dobrovolných hasičů Řečany nad Labem a Labětín.

Cíle programu

a) dlouhodobé

1. vychovávat ke zdravému životnímu stylu
2. k tolerantnímu a ohleduplnému chování k ostatním
3. ke slušnosti
4. budovat zdravé sebevědomí
5. omezovat sociálně patologické jevy
6. předcházet kyberšikaně a nevhodnému seznamování na internetu
7. rozvíjet a podporovat sociální kompetence

b) střednědobé

1. k negativnímu postoji ke kouření, alkoholu a drogám
2. řešit všechny projevy šikany
3. podporovat zdravé sebevědomí žáků
4. zkvalitňovat spolupráci rodiny a školy
5. další vzdělávání, metodika, prevence
6. minimální preventivní program naplňovat při práci s třídními kolektivy i s jednotlivými žáky

c) krátkodobé

1. netolerovat kouření, případy řešit se zákonnými zástupci
2. důsledně sledovat absenci žáků
3. pracovat se třídou na budování pozitivních vztahů
4. nepřehlížet vulgární chování, vyjadřování a agresivitu
5. provádět diagnostiku třídy ve spolupráci s výchovným poradcem a metodikem prevence
6. organizovat volný čas prostřednictvím zájmových kroužků
7. spolupracovat s Městskou policií Přelouč
8. podporovat činnost školního parlamentu
9. podporovat třídní projekty v oblasti prevence

Preventivní aktivity v oblastech

1. násilí a šikanování,
2. záškoláctví,
3. kriminality, delikvence, vandalismu a jiných forem násilného chování,
4. ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže,
5. xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu,
6. užívání návykových látek (alkoholu a kouření), anabolik a medikamentů a dalších látek,
7. patologického hráčství (gambling),
8. diváckého násilí,
9. komerčního sexuálního zneužívání dětí,

10. syndromu týraných a zneužívaných dětí,
11. sekt a sociálně patologických náboženských hnutí,
12. netolismu – chorobná závislost na televizi, počítačových hrách, mobilním telefonu, zábavě na internetu – chatování, facebook, e-maily.
13. kyberšikana

Preventivní opatření

Vztah učitel – žák

Usilujeme o vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Žák ví, že se může na učitele obrátit a bude respektován jeho názor, jeho potřeby. Učitel se zajímá o žáka, podněcuje dialog. Učitel získává důvěru žáka i prostřednictvím vztahu s rodinou, resp. sociálním prostředím žáka. Při řešení problémů je učitel otevřen komunikaci s žákem, se zákonným zástupcem, širší rodinou i ostatními pedagogy. O řešených problémech informuje výchovného poradce, metodika prevence, vedení školy.

Skupinová práce

Učitel věnuje pozornost spolupráci ve skupinách při výuce, podporuje naslouchání, zapojení všech členů skupiny, reflektuje s žáky skupinovou práci a podporuje tak rozvoj kompetencí týmové práce, řešení konfliktu (učitel podporuje odpovědnost žáka za řešení konfliktu). Žáci se učí vést diskuzi, vyjadřovat své názory, naslouchat druhým a vhodným způsobem reagovat na kritiku. Jednou z možností je například vedení komunitního kruhu, ve kterém má každý právo diskutovat na základě pravidel diskuse, sdílet své pocity, obavy, radosti, zážitky, podněty k životu třídy, klást otázky.

Projektové vyučování

V rámci školních projektů se žáci mohou blíže seznámit s děním kolem sebe a aktuálními tématy. Umožňuje intenzivní spolupráci žáků. Žáci se navzájem poznávají a dokáží spolupracovat podle svých schopností.

Individualizované hodnocení, sebehodnocení, zpětná vazba skupiny

Žáci dostávají komplexní zpětnou vazbu od učitele ve výuce. Jsou informováni o svém pokroku i nedostatcích. Je oceňováno úsilí žáka a míra jeho pokroku bez srovnávání s výkonem ostatních. Je podporován jeho individuální talent a zájem. Diferenciace výuky může probíhat prostřednictvím práce ve skupinách podle zaměření žáka. Pomáháme žákovi vybudovat si důvěru v sebe, ve vlastní síly, pozitivní vztah k okolnímu světu.

Evidence a efektivita preventivních aktivit

Vyučující si vedou stručný přehled preventivních aktivit se zhodnocením ve svém předmětu a třídě. Z těchto podkladů vychází školní metodik prevence při hodnocení preventivního programu za školní rok.

Komunikace školy

- a) se zákonnými zástupci - zákonní zástupci jsou o preventivním programu, o dění ve třídě a akcích informováni na třídních schůzkách. Mají možnost konzultací s učiteli (po vzájemné dohodě), jsou vybízeni ke spolupráci se školou, případně pomáhají při některých aktivitách (školní družina, tematické akce). S preventivním programem se také mohou seznámit na webových stránkách naší školy <http://www.zsrecany.cz/> - dokumenty školy. Metodik prevence a výchovná poradkyně mají zveřejněné konzultační hodiny.
- b) s odbornými pracovišti v regionu - Pedagogicko-psychologická poradna, Městská policie Přelouč, Centrum primární prevence Semiramis, podle potřeby Středisko výchovné péče Pyramida Pardubice
- c) s organizacemi zabývajícími se volným časem dětí (ZUŠ, zájmové a sportovní organizace)
- d) s organizacemi státní správy (př. OSPOD Přelouč)

Učitelé a jejich informovanost

- na pedagogické radě budou všichni pedagogové seznámeni s preventivním programem školy a aktuálním Metodickým pokynem č. j. MŠMT- 21149/2016 k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních
- pedagogičtí pracovníci budou na pedagogických radách a poradách seznamováni s problematikou prevence a mají možnost získávat další informace na přednáškách nebo besedách pořádaných vzdělávacími institucemi
- školní metodik prevence se bude zúčastňovat akcí s problematikou prevence pořádaných vzdělávacími institucemi
- informace o postupu školy v případě výskytu zneužívání návykových látek, rizikového chování v dopravě, poruch příjmu potravy, alkoholu u dětí školního věku, syndromu týraného dítěte CAN, kyberšikany, homofobie, extremismu, rasismu, xenofobie, antisemitismu, vandalismu, záškoláctví, krádeže, konzumace tabáku, násilí, netolismu, sebepoškozování, náboženského hnutí, rizikového sexuálního chování, příslušnosti k subkulturám, domácího násilí, hazardního hraní a krizový plán řešení šikany – vyvěšeno na nástěnce ve sborovně a uloženo ve skříňce ve sborovně (skříňka označena cedulkou PREVENCE)
- přehled institucí, poradenských center, center krizové intervence – vyvěšen na nástěnce ve sborovně a na chodbě školy 1. patro (nástěnka preventisty)
- propagační materiály, tiskoviny, videokazety, „Co dělat, když – intervence pedagoga“ (přílohy 1-21) a další metodické pomůcky jsou k dispozici ve sborovně
- případné problémy je možné konzultovat kdykoli s metodikem prevence a výchovnou poradkyní (konzultační hodiny, po vzájemné dohodě)

Práce s problémovými žáky

- cílem je zaznamenat vznikající problémy jakéhokoliv charakteru včas, co nejrychleji je diagnostikovat a následně za pomoci všech zainteresovaných pracovat s problémovým jedincem
- mnohé problémy lze včas řešit s pomocí spolužáků nebo třídního kolektivu
- základním pravidlem působení na problémového jedince by měla být vzájemná důvěra a spolupráce se zákonnými zástupci
- třídní učitelé provedou (sami nebo ve spolupráci s výchovnou poradkyní) zápis o řešení problému

Vyhledávání žáků s poruchou chování

V případě podezření bude jednáno se zákonnými zástupci a žáci budou posláni na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nebo bude vyvoláno jednání s odbornými institucemi nebo s OSPODEM. Potom s nimi budeme pracovat podle jejich návrhu a doporučení.

Zařazení preventivních témat do předmětů

Občanská výchova

Přírodopis

Přírodověda, vlastivěda

Český jazyk

Prvouka

Výtvarná výchova

Tělesná výchova

Chemie

Výchova ke zdraví

Informatika

1. – 3. ročník

- „Jsme kamarádi“, modelové situace setkání s cizí osobou, důležitá telefonní čísla, programy na interaktivní tabuli (www.ovce.sk)
- dopravní výchova (dopravní značky, bezpečná cesta do školy), programy na interaktivní tabuli (www.skodahrou.cz, www.zachrannykruh.cz)
- rodina, vztahy v rodině, oslavy a svátky, nebezpečí v domácnosti, hygienické návyky
- krizové situace, vhodná a nevhodná místa pro hru, zásady bezpečného chování
- péče o zdraví, nemoc, úraz, první pomoc, integrovaný záchranný systém, reakce jedince na pokyny dospělých
- zdravá výživa, výběr a uchování potravin
- režim dne, volný čas a jeho využití
- mimořádné události, požáry, situace hromadného ohrožení

4. – 5. ročník

- bezpečnost ve škole, osobní, duševní, intimní hygiena, kamarádské vztahy se spolužáky
- bezpečné používání internetu, kyberšikana, využití prezentace
- linky tísňového volání, integrovaný záchranný systém, centra odborné pomoci
- řešení krizových situací – šikana, týrání, sexuální zneužívání, kontakt s deviantní osobou
- prevence nemocí, úrazy a první pomoc
- návykové látky a zdraví (kouření, alkohol), hrací automaty a počítače
- péče o zdraví, nemoci přenosné a nepřenositelné (hepatitida, AIDS), zdravý životní styl, správná výživa
- základy rodinné a sexuální výchovy (kamarádství, láska, funkce a vývoj rodiny, komunikace v rodině, konflikty v mezilidských vztazích – modelové situace)
- soužití lidí, principy demokracie, ohleduplnost, etické zásady, pojmy – rasismus, genocida, antisemitismus, nacismus, národnostní menšiny, poznávání zvláštností různých kultur
- živelné pohromy, práce horské služby, prevence vzniku požáru
- dopravní výchova (pravidla silničního provozu)

6. – 9. ročník

- poučení o bezpečném používání internetu, kyberšikana
- video Seznam se bezpečně 1, Seznam se bezpečně 2, vytvoření prezentace na téma „Bezpečný internet“
- edukativní projekt „Buď toho součástí. Podporuj muziku.“
- poruchy příjmu potravy, zdravá strava, zdravý životní styl
- sexuální výchova – zdrženlivost, promiskuita, předčasná sexuální zkušenost, těhotenství a rodičovství mladistvých
- rizikové chování – návykové látky, zbraně, nebezpečné látky a předměty, násilné chování, důležitá telefonní čísla, linky bezpečí
- vztahy mezi lidmi, osobní a neosobní vztahy, komunikace, konflikty, problémy nesnášenlivosti, těžké životní situace a jejich zvládnutí

Znalostní kompetence žáků

1. – 3. ročník

- žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní povědomí v oblasti rizikového chování

4. – 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě

- znají činnosti, které je vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- vědí, na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. – 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dítěte je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra)
- odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat

Metody a formy, jakými budou dílčí aktivity řešeny

1. – 5. ročník

- společné stanovení a zažití pravidel soužití mezi žáky a učiteli,
- zvyšování zdravého sebevědomí žáků,
- zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti,

- vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou a přijímání těchto jevů,
- nácvik vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry,
- rozvoj schopnosti diskutovat, komunikovat, řešit problémy a konflikty (například formou komunitního kruhu),
- rozvoj schopnosti klást otázky, umění vyjádřit svůj názor, umění říci „ne“,
- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě,
- osvojování a upevňování základních návyků v rámci ZŽS – hygiena, životospráva, sdělení základních informací z oblasti prevence experimentování s alkoholem a cigaretami,
- základy etické a právní výchovy,
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení,
- všestranný rozvoj osobnosti žáka,
- soustředěnost na včasné diagnostikování sociálně-patologických problémů ve třídních kolektivech,
- důraz na spolupráci se zákonnými zástupci,
- široká nabídka volnočasových aktivit,
- ekologická výchova,
- návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, besed apod. Účast v soutěžích výtvarných, sportovních, zdravotnických, dopravních atd. jako v předchozích letech.

6. – 9. ročník

Přechod na druhý stupeň základní školy přináší řadu změn a z nich vyplývajících zátěžových situací – změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod některých spolužáků (víceletá gymnázia, sportovní třídy apod.) a příchod nových spolužáků, zvýšené nároky na objem a strukturu učiva.

Možnosti práce učitele se třídou

- vzájemné poznávání spolužáků
- vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem,
- stanovení pravidel soužití třídní komunity,
- formování skupiny, která je pro žáky bezpečným místem, která jim pomůže vyhnout se rizikovému společensky nežádoucímu chování – šikanování, užívání alkoholu a drog, vzniku různých typů závislostí apod.,
- začlenění nových žáků do komunity třídy,
- trénink obrany před manipulací, s uměním říci „ne“,
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí,
- zvládání náročných fyzických i duševních situací,
- umění vyrovnat se s neúspěchem,
- upevňování vztahů v komunitě vrstevníků,
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí,
- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků,
- nácvik řešení zátěžových situací,
- zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování),

- přehled životních rizik,
- společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy apod.),
- modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů.

Propagace činnosti

Zpravodaj školy, Zpravodaj obce, školní rozhlas, nástěnka na chodbě v I. patře, vývěska v obci, vývěska před budovou ZŠ, webové stránky školy.

Organizování volného času prostřednictvím zájmových kroužků

V letošním školním roce nabízíme tyto zájmové kroužky:

Název kroužku	Vedoucí kroužku
Keramický kroužek	Mgr. Jana Vohralíková Mgr. Tomáš Zemánek
Dovedné ruce	Ing. Andrea Pušová
Taneční kroužek	Mgr. Nad'a Doubravová
Sportík	Mgr. Brigita Roztočilová
Pěvecký sbor Myšáci	Mgr. Michaela Nováková
Chemický kroužek	Mgr. Jana Záleská
Přírodovědný kroužek	Mgr. Jana Záleská
Čtenářský klub	Mgr. Jana Vohralíková Mgr. Marcela Banková
Logopedické chvílky	Mgr. Jana Vohralíková Mgr. Veronika Danielová
Klub zábavné logiky a deskových her	Mgr. Kateřina Bačková Mgr. Hana Valentová
Český jazyk-příprava na přijímací zkoušky	Mgr. Hana Čerovská

Zájmové kroužky při školní družině

Název kroužku	Vedoucí kroužku
Flétnička	Jiřina Andrllová
Keramika	Jiřina Andrllová
Mažoretky	Barbora Šancová
Klub komunikace v AJ	Leona Šenková
Práce s ICT	Barbora Šancová
Sportík	Barbora Šancová

Jednorázové aktivity a příležitostní akce

- celoroční preventivní program pro žáky 6. tř., 7., 8. a 9. tř. – zajišťuje Centrum primární prevence Semiramis

- projekt JSEM LASKAVEC –připraví žáci 3. tř. a 5. A (setkání v Komunitním domě Řečany nad Labem)
- Škola bezpečně online – dotazník pro žáky 9. tř.
- Planeta Země – II. st.
- Vánoční turnaj ve šplhu – I. st.
- Adventní odpoledne pro rodiče (připraví žáci I., II. st. + ŠD)
- plavecký výcvik – 2., 3. tř.
- lyžařský kurz – pro žáky od 7. třídy
- dětské dopravní hřiště v Přelouči (ve spolupráci s MPP)- 4., 5. tř.
- besedy s Městskou policií Přelouč – I., II. st.
- spolupráce s OÚ Řečany nad Labem – vítání občánků, vystoupení při rozsvěcení vánočního stromu (pěvecký sbor Myšáci)
- vánoční koncerty sboru Myšáci
- školní parlament – volby, výběr peněz na adopci zvířátka, Vánoční desetiboj, Den naruby, návštěva ZOO v rámci sponzorství, orientační závod
- spolupráce na akcích ekologické výchovy – I., II. st.
- preventivní program – „Normální je nekouřit“ – I. st.
- Ovoce do škol – I. st., II. st.
- dotované školní mléko – I., II. st.
- Zdravá pětka – I. st. + 6., 7. tř
- Právo na každý den – 8., 9. tř.
- Řečanský slavík – I., II. st.
- spolupráce s keňskou školou
- sportovní den – orientační závody I., II. st.
- další akce a preventivní programy budou zařazovány v průběhu školního roku
- sportovní akce, které budou v průběhu školního roku vyhlášeny – I., II. st.

Školní program proti šikanování

Úvod

Škola má ze zákona odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele.

(§ 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů)

Charakteristika šikany

1. Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

2. Podoby šikany:

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
 - **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
3. Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení
4. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

5. Většina obětí šikany a jejích svědků se snaží situaci udržet co nejdéle **v tajnosti**, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.
6. Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

Krizový plán – řešení počáteční šikany

1. pozorovat chování žáků a atmosféru ve třídě, odhadnout závažnost
2. oznámit své podezření ŠMP,VP a vedení školy a domluvit se na dalším postupu
3. zjistit informace od obětí, pořídit zápis
4. najít vhodné svědky
5. provést individuální rozhovory se svědky – **NE společné vyšetřování a konfrontace oběti a agresora**
6. zajistit ochranu oběti
7. provést rozhovor s agresory, pořídit zápis
8. informovat zákonné zástupce oběti i agresora
9. informovat zákonné zástupce oběti šikanování o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace, nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského zařízení
10. řešit problém na pedagogické radě
11. svolat jednání - metodik prevence, výchovná poradkyně, zástupce vedení školy, zástupce OSPOD Přelouč)
12. pracovat se vztahy ve třídě (rozebrat danou situaci)

Krizový plán – výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

1. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
2. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
3. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
4. oznámení na policii, informovat zákonné zástupce

C. Vyšetřování

1. rozhovor s obětí a informátory
2. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
3. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
4. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory
(nekonfrontovat s obětí/oběťmi)

D. Náprava

1. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

Nápravná opatření

1. Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:
 - výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; realizace individuálního výchovného plánu agresora;
 - snížení známky z chování;
 - převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
 - doporučení zákonným zástupcům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;
 - podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
2. Dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v pedagogicko-psychologické poradně nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů, případně převedení do jiné třídy.
3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.

Odpovědnost školy chránit žáky před šikanou

1. Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto

důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

2. Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství,
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala,
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo,
- (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů),
- v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

Odpovědnost zákonných zástupců a komunikace školy s nimi

1. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva zákonných zástupců, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají zákonní zástupci způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte. Zákonní zástupci mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají zákonní zástupci právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Zákonní zástupci pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.
2. Škola informuje zákonné zástupce o programu proti šikanování na začátku školního roku.
3. Podezření nebo tvrzení zákonných zástupců o tom, že je jejich dítě šikanováno škola nepodceňuje a okamžitě situaci účinně a bezpečně prošetří.

4. Škola nezve zákonné zástupce protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena, aby nedošlo k setkání zákonných zástupců údajných obětí i agresorů, podezřelých žáků, některých pedagogů a vyšetřujících osob se všemi najednou.
5. Rozhovor se zákonnými zástupci oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je zákonné zástupce informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.
6. Ve všech případech je potřeba informovat zákonné zástupce, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (případně i externí odborník).

Možné signály šikanování pro zákonné zástupce

- za žákem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach
- ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad
- zmínky o možné sebevraždě
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku

Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

- Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele**. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.
- Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Prevence šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy.

Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

Pro řešení šikany zaměřené na učitele je důležité:

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.

Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.

Spolupráce se specializovanými institucemi

1. Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce, nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány zejména:
 - v resortu školství – s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách);

- v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;
 - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.
2. Dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. je při poskytování poradenských služeb (tj. také při intervenčních programech) nutné žáky, včetně jejich zákonných zástupců, předem informovat o charakteru poradenské služby. Využívá se tzv. informovaný souhlas (viz § 1 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.)

Výstupem práce externí odborné instituce by měla být písemná zpráva s adekvátními informacemi (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Aby byly pro školu informace relevantní, doporučuje se před započítím poradenských služeb dohodnout obsah a rozsah práce.

3. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR

Přílohy

1. Návykové látky
2. Rizikové chování v dopravě
3. Poruchy příjmu potravy
4. Alkohol u dětí školního věku
5. Syndrom týraného dítěte CAN
6. Školní šikanování
7. Kyberšikana
8. Homofobie
9. Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus
10. Vandalismus
11. Záškoláctví
12. Krádeže
13. Konzumace tabáku a tabákových výrobků
14. Násilí
15. Netolismus
16. Sebeпоškozování
17. Náboženská hnutí
18. Rizikové sexuální chování
19. Příslušnost k subkulturám
20. Domácí násilí
21. Hazardní hraní
22. Literatura a webové odkazy
23. Hodnocení PP 2018/2019

Podpis:

metodik prevence ředitel školy